

SUOMEN RAKENNUSKULTTUURIN YLEISLUETTELO		MUSEOVIRASTO
KOHDEINVENTOINTILOMAKE		
1. Kunta Iisalmi	2. Kohde IISALMEN UUSI KIRKKO (nykyinen Pyhän Ristin kirkko)	3. Numero 207
4. Kiinteistötunnus 140-1-60-2	5. Kohdetyyppi	
6. Pysyvä rakennustunnus 100247942K	7. Osoite Haukiniemenkatu 10b 74100 Iisalmi	8. Omistaja ja omistajan osoite Ylä-Savon evankelisluterilainen seurakuntayhtymä Ilvolankatu 14b, 74100 Iisalmi
9. RAKENNUKSEN KUVAUS		
Rakennus n:o 1.		
Nyk. käyttö	kirkko	
Alkup. käyttö	kirkko	
Rak.aika	1934	
Suunnittelija	arkkitehti Eino Pitkänen	
Kerrosuku	1	
Perusta	lohkotut kivet, muurattu	
Runko	tiili, betoni	
Kattomuoto	satulakatto	
Kate	tiili	
Vuoraus	rappaus	
Ulkovärit	julkisivut valkoiset, katto punainen	
Kunto	hyvä	
Erityispiirteet	päätytornillinen basilika, funktionalismin piirteitä	
10. RAKENNUSHISTORIA		
1891 kaupunkioikeudet saanut Iisalmi ryhtyi valmistelemaan oman seurakunnan perustamista. Kaupunki- ja maaseurakunta erosivat vasta 1922. Väliaikaisena kaupunkiseurakunnan kirkkona toimi Haukiniemen rukoushuone. Kirkolle oli varattu paikka jo kauppalan ensimmäisessä asemakaavaehdotuksessa 1857 Haukiniemen mäeltä. Rakennustoimikunta pyysi luonnoksia neljältä arkkitehdiltä, joista Eino Pitkänen valittiin suunnittelijaksi. Rakennustyöt aloitettiin 1933. Urakoitsijoina olivat rakennusmestarit Heikki Kokkonen ja H.A. Honkavaara Kuopiosta. Kirkko vihittiin 1934. Kuntaliitoksen jälkeen (1970) Haukiniemen kirkkoa on kutsuttu Iisalmen uudeksi kirkoksi. Kirkko on tiilestä ja betonista rakennettu päätytornillinen basilika. Ulkoseinät on rapattu ja maalattu kalkkimaalilla. Kirkkosalia kattaa pilarien varaan rakennettu betoniholvi. Kuori on keskilaivan levyinen, runkokuonetta matalampi. Länsitorni on tasapäätteinen. Sen sivuilla on pystyuritettut seinämät, joissa on porrashuoneet. Kirkko edustaa klassismiin perustuvaa uusasiallisuutta, joka lähentelee funktionalismin arkkitehtuuria. Kirkkoaukion sommittelu toteutettiin 1952 arkkitehti Elsi Borgin laatiman suunnitelman mukaan. Alttaritaulun paikalla oli alun perin puuristi, mutta 1954 saatiin lahjoituksena taiteilija Uuno Eskolan alttarimosaiikki vuodelta 1954. Sen lahjoittivat Hedwig ja Evert Åberg. Urkutaiteilija Venni Kuosma suunnitteli urut. Kirkko peruskorjattiin 1992 arkkitehti Hannu Puurusen suunnitelman mukaan. Urkurakentamo Veikko Virtanen rakensi tällöin kirkkoon uudet 32-äänikertaiset urut.		

11. LÄHIYMPÄRISTÖ

Kirkko sijaitsee kirkkoaukiolla, joka sijaitsee kahden puistoakselin keskipisteessä. Aukion reunamilla on kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia eri aikakausilta.

12. SÄILYMISEDELLYTYKSET

Sijoitsee Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY, 2009) Iisalmen kirkkoaukio ja puistoakselit -alueella.

Kirkkohallituksen päätöksellä (2003) suojeltu.

Pohjois-Savon maakuntakaava 2030:ssa (2011) osoitettu merkinnällä rakennussuojelukohde.

Iisalmen keskustaseudun osayleiskaavassa (OYK 16, kv. hyväksytty 26.3.2007) osoitettu suojeltavaksi.

Asemakaavalla suojeltu (AK 302, kv hyväksytty 19.11.2001).

13. LUETTELOINTIPERUSTE

Kirkko on Iisalmen kaupungin silhuetin leimaa-antava rakennus. Rakennus sijaitsee kaupunkikuvallisesti merkittävällä paikalla kahden puistoakselin keskipisteessä ja Kirkkopuiston toisena päättänä vastapäätä ortodoksista kirkkoa. Rakennus edustaa arkkitehti Eino Pitkäsen tuotantoa.

14. Rakennushistoriallinen arvo

X

15. Historiallinen arvo

X

16. Maisemallinen arvo

X

17. Lähde- ja tiedollinen arvo

X

18. Elämysarvo

X

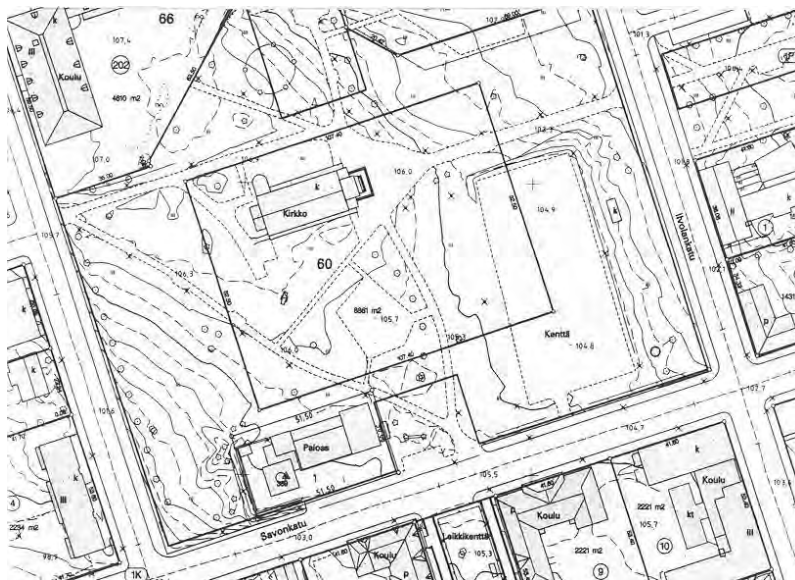
19. Käyttöarvo sekä taloudellinen arvo/merkitys

X

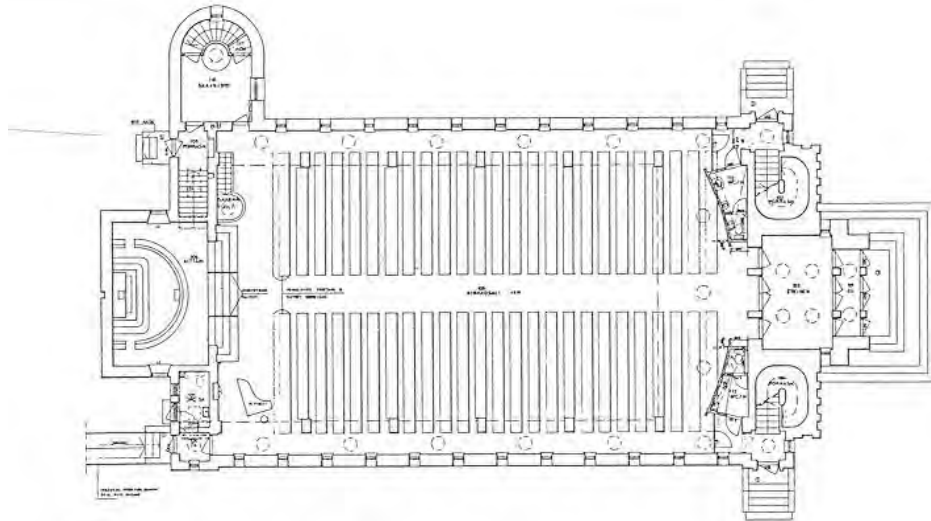
20. KOHTEEN MERKITTÄVYYS (arvottamisvuosi, arvo)

Modernin rakennusperinnön arvotus 2021: arvo paikallinen, suuri.

21. OTE SIJAINTIKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

22. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

23. VALOKUVAT

24. LÄHTEET (kirjallisuus, piirustukset, asiakirjat) Ylä-Savon kirkot. Suomen kirkot 19	25. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys Mirja Nuutinen 21.3.1997 Arvotus 27.10.2000 Mirja Nuutinen Päivitys 5.8.2004 Tuija Heikkinen 2021-vuoden arvotus lisätty 15.6.2023 Kaavatiedot päivitetty 1.11.2023
26. SUULLISTA TIETOA ANTANEET Iisalmen seurakunta / Katariina Bergbacka	

SUOMEN RAKENNUSKULTTUURIN YLEISLUETTELO		MUSEOVIRASTO
KOHDEINVENTOINTILOMAKE		
1. Kunta Iisalmi	2. Kohde IISALMEN YHTEISLYSEO (nykyinen Iisalmen Lyseo)	3. Numero 209
4. Kiinteistötunnus 140-1-66-1	5. Kohdetyyppi	
6. Pysyvä rakennustunnus 100247945N	7. Osoite Haukiniemenkatu 12 74100 Iisalmi	8. Omistaja ja omistajan osoite Iisalmen kaupunki Pohjolankatu 14, 74100 Iisalmi
9. RAKENNUKSEN KUVAUS		
Rakennus n:o 1.		
Nyk. käyttö	koulu	
Alkup. Käyttö	koulu	
Rak.aika	1932	
Suunnittelija	arkkitehti Yrjö Sadeniemi	
Kerrosluku	(1) +3	
Perusta	betoni, graniitti	
Runko	tiili	
Kattomuoto	aumakatto	
Kate	konesaumattu pelti	
Vuoraus	rappaus	
Ulkovärit	julkisivut vaalean harmaat, katto tummanpunainen	
Kunto	hyvä	
Erityispiirteet	klassismin piirteitä	
10. RAKENNUSHISTORIA		
Iisalmen reaali- ja porvarikoulu aloitti toimintansa 1896 ja toimi vuodet 1899–1932 Kauppakadun varressa sijaitsevassa koulurakennuksessa (Kts. nro 226 Raatihuone). 1906 koulun nimeksi tuli Iisalmen suomalainen yhteiskoulu. Koulu siirtyi valtiolle vuosina 1913 ja 1927 muuttuen Iisalmen yhteislyseoksi. Alkuperäinen koulu kävi ahtaaksi 1920-luvulla, jolloin alettiin puuhata uutta koulurakennusta. Kaupunki luovutti tarkoitusta varten tontin. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Yrjö Sadeniemi arkkitehti G. Hj. Åbergin huolehtiessa tarkastuksesta. Urakoitsijaksi valittiin viipurilainen Oy Pyramid. Rakennus vihittiin käyttöön 1932. Koska tontti oli muodoltaan kolmio, tuotti rakennuksen sijoittaminen vaikeuksia. Rakennukseen tuli kaksi siipeä: suurempi, 3-kerroksinen päärakennus tuli Haukiniemenkadun puolelle ja 2-kerroksinen siipirakennus Päiviönkadun puolelle. Päärakennuksen 1. kerrokseen tuli luokkahuoneita, opettajien huone, rehtorin kanslia ja kirjasto, 2. ja 3. Kerrokseen luokkahuoneita. Alimmassa kerroksessa olivat palveluskunnan asunnot, veistosali ja kerhuhuone. Siipirakennuksen alakerrassa oli tyttöjen voimistelusalii, (juhlasali) ja yläkerrassa poikien voimistelusalii. Sotien aikana rakennus toimi aseisiin kutsuttujen reserviläisten majoituspaikkana, myöhemmin sotilassairaala. Oppilasmäärän kasvaessa Iisalmen yhteislyseo päätettiin jakaa ja 1949 se muutettiin poikalyseoksi (Iisalmen lyseo), ja samalla perustettiin tyttölyseo. 1970 koulu muutettiin jälleen Iisalmen yhteislyseoksi ja myöhemmin Iisalmen lukioksi. Nimi palautettiin Iisalmen lyseoksi vuonna 2000.		

11. LÄHIYMPÄRISTÖ

Rakennus sijaitsee kirkkoaukion kulmauksessa. Lähistöllä on useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia kuten Uusi kirkko, vesitorni, Otava I ja II sekä Juhani Ahon koulu. Pohjois- ja länsipuolella on kerrostaloalue.

12. SÄILYMISEDELLYTYKSET (uhkatekijät, kaavallinen tilanne, päätökset)

Sijaitsee Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY, 2009) Iisalmen kirkkoaukio ja puistoakselit -alueella.

Sijaitsee Pohjois-Savon maakuntakaava 2030:ssa (2011) kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta valtakunnallisesti/maakunnallisesti tärkeällä alueella.

Iisalmen keskustaseudun osayleiskaavassa (OYK 16, kv. hyväksytty 26.3.2007) osoitettu suojeltavaksi.

Asemakaavalla suojeltu (AK 302, kv hyväksytty 19.11.2001).

13. LUETTELOINTIPERUSTE

Kaupunkikuvassa merkittävä, 1920-luvun klassismia edustava koulurakennus on osa kirkkoaukion kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten kokonaisuutta. Rakennus kuvaa Iisalmen koululaitoksen historiaa.

14. Rakennushistoriallinen arvo

X

15. Historiallinen arvo

X

16. Maisemallinen arvo

X

17. Lähde- ja tiedollinen arvo

X

18. Elämysarvo

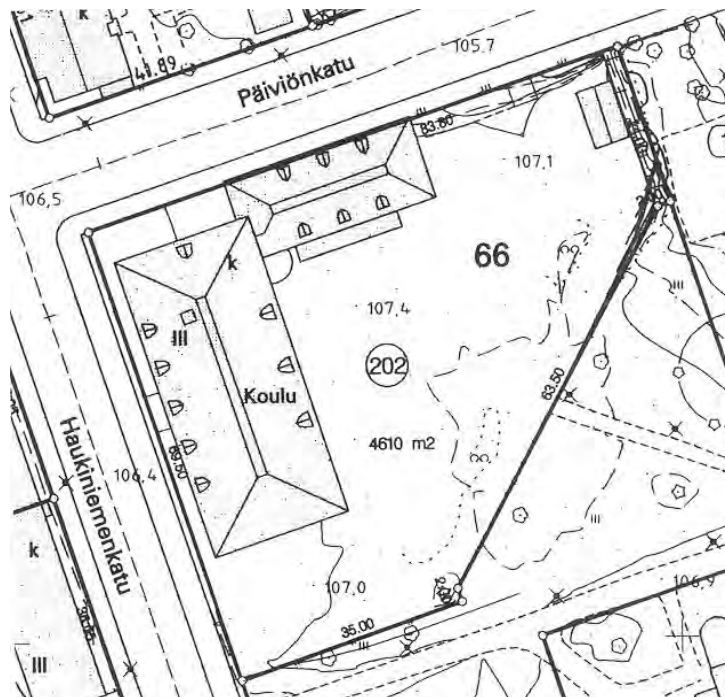
X

19. Käyttöarvo sekä taloudellinen arvo/merkitys

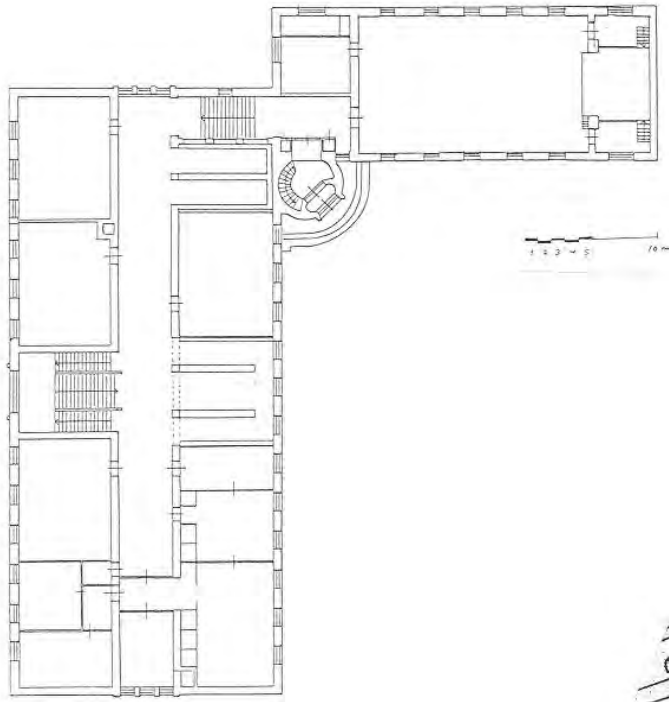
X

20. KOHTEEN MERKITTÄVYYS (arvottamisvuosi, arvo)

Keskustaseudun arvotus 2006: arvo paikallinen, suuri.

21. OTE SIJAINNIKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

22. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

23. VALOKUVAT

24. LÄHTEET (kirjallisuus, piirustukset, asiakirjat)

Iisalmen kaupungin historia 1930–69
 Iisalmen kauppalan ja kaupungin historia 1860–1930
 Iisalmen yhteislyseo 1896–1946

26. SUULLISTA TIETOA ANTANEET

25. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

Mirja Nuutinen 18.3.1997
 Arvotus 27.10.2000 Mirja Nuutinen
 Päivitys 5.8.2004 Tuija Heikkinen

2006-vuoden arvotus lisätty 15.6.2023
 Kaavatiedot päivitetty 1.11.2023

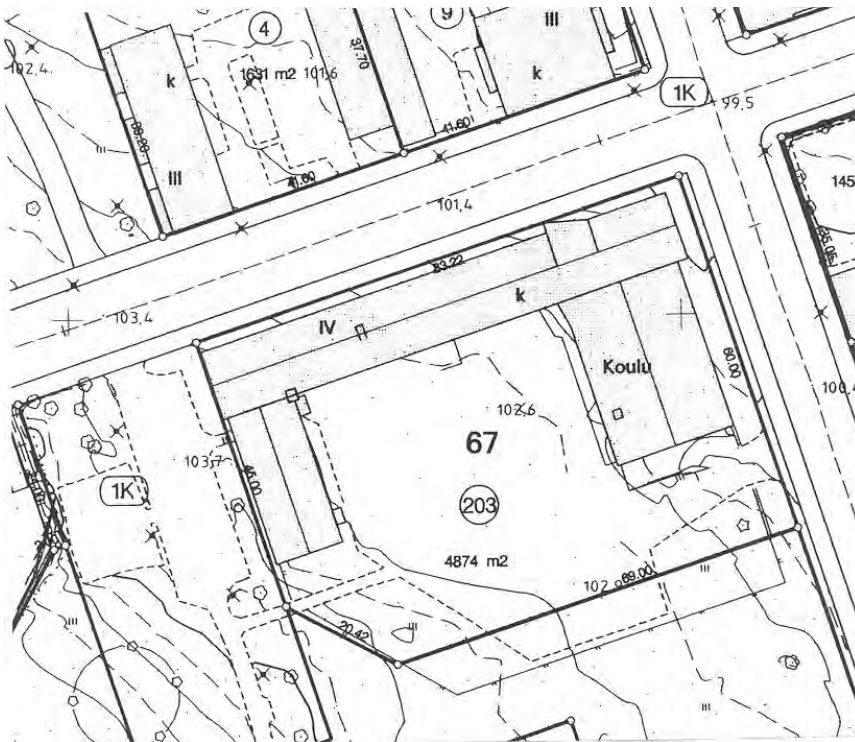
SUOMEN RAKENNUSKULTTUURIN YLEISLUETTELO		MUSEOVIRASTO
KOHDEINVENTOINTILOMAKE		
1. Kunta Iisalmi	2. Kohde IISALMEN TYTTÖLYSEO (nyk. Juhani Ahon koulu)	
3. Numero 210		
4. Kiinteistötunnus 140-1-67-1	5. Kohdetyyppi	
6. Pysyvä rakennustunnus 100247946P	7. Osoite Päiviönkatu 8 74100 Iisalmi	8. Omistaja ja omistajan osoite Iisalmen kaupunki Pohjolankatu 14, 74100 Iisalmi
9. RAKENNUKSEN KUVAUS		
Rakennus n:o 1.		
Nyk. käyttö	koulu	
Alkup. käyttö	koulu	
Rak.aika	1957	
Suunnittelija	arkkitehti Seppo Ruotsalainen	
Kerrosluku	(1) + 4	
Perusta	betoni	
Runko	tiili	
Kattomuoto	satulakatto	
Kate	tiili	
Vuoraus	rappaus	
Ulkovärit	julkisivut vaalean keltaiset, katto punainen	
Kunto	hyvä	
Erityispiirteet		
10. RAKENNUSHISTORIA		
Iisalmen yhteislyseo, joka oli toiminut uudessa koulurakennuksessa vuodesta 1932, kävi oppilasmäärän kasvaessa ahtaaksi. Yhteislyseo päätettiin jakaa 1949 poikalyseoksi ja tyttölyseoksi. Poikalyseo jäi lyseorakennukseen. Tyttölyseo aloitti toimintansa samana vuonna. Siitä tuli 9-luokkainen oppilaitos: 6-vuotinen keskikoulu ja 3-vuotinen lukio. Aluksi koulu toimi keskuskansakoulun pihassa olleessa Wivi Lönnin suunnittelemassa puurakennuksessa. Uusi koulutalo rakennettiin 1957. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Seppo Ruotsalainen. Tyttölyseon kausi päättyi 1970, jolloin se muuttui yhteislyseoksi. Rakennus on peruskorjattu vuosina 1981–82.		
11. LÄHIYMPÄRISTÖ		
Rakennus sijaitsee Kirkkoaukion kulmassa. Vastapäätä on kulttuurikeskus.		
12. SÄILYMISEDELLYTYKSET (uhkatekijät, kaavallinen tilanne, päätökset)		
Sijoitsee Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY, 2009) Iisalmen kirkkoaukio ja puistoakselit -alueella. Sijaitsee Pohjois-Savon maakuntakaava 2030:ssa (2011) kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta valtakunnallisesti/maakunnallisesti tärkeällä alueella. Iisalmen keskustaseudun osayleiskaavassa (OYK 16, kv. hyväksytty 26.3.2007) osoitettu suojeltavaksi. Asemakaavalla suojeltu (AK 302, kv hyväksytty 19.11.2001).		

13. LUETTELOINTIPERUSTE Rakennus on kaupunkikuvallisesti merkittävällä paikalla Kirkkoaukion kulmauksessa ja on osa ympäristön rakennuskannan arvokasta, ajallisesti monikerroksellista kokonaisuutta. Koulurakennus edustaa tyypillistä 1950-luvun koulurakentamista.	14. Rakennushistoriallinen arvo	X
	15. Historiallinen arvo	X
	16. Maisemallinen arvo	X
	17. Lähde- ja tiedollinen arvo	X
	18. Elämysarvo	X
	19. Käyttöarvo sekä taloudellinen arvo/merkitys	X

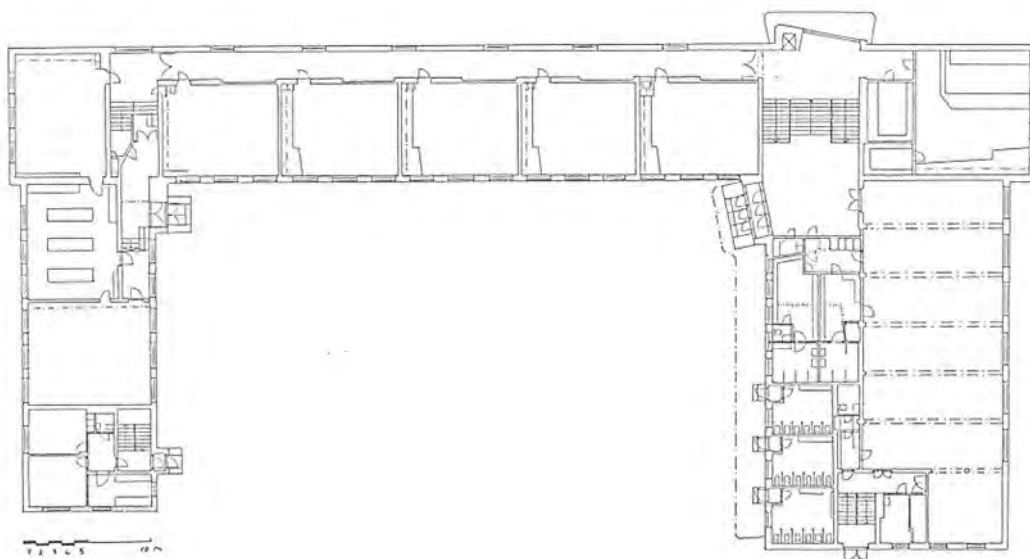
20. KOHTEEN MERKITTÄVYYS
(arvottamisvuosi, arvo)

Modernin rakennusperinnön arvotus 2021: arvo paikallinen, suuri.

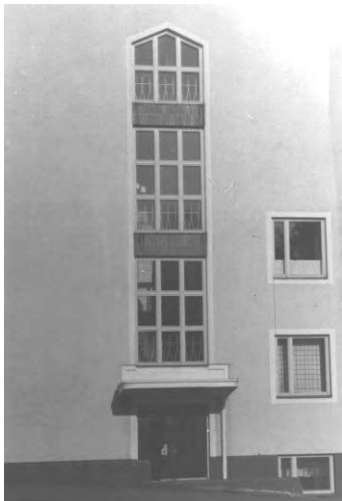
21. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

22. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

23. VALOKUVAT

24. LÄHTEET (kirjallisuus, piirustukset, asiakirjat)

lissalmen kaupungin historia 1930–69

26. SUULLISTA TIETOA ANTANEET

Rakennuspäällikkö Esa Hakala

25. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

Mirja Nuutinen 20.3.1997

Arvotus 27.10.2000 Mirja Nuutinen

Päivitys 5.8.2004 Tuija Heikkinen

2021 vuoden arvotus lisätty 15.6.2023

Kaavatiedot päivitetty 1.11.2023

SUOMEN RAKENNUSKULTTUURIN YLEISLUETTELO		MUSEOVIRASTO
KOHDEINVENTOINTILOMAKE		
1. Kunta Iisalmi	2. Kohde VESITORNI-PALOASEMA (osa nykyistä LUMA-keskusta)	3. Numero 232
4. Kiinteistötunnus 140-1-65-2	5. Kohdetyyppi	
6. Pysyvä rakennustunnus 100247944M	7. Osoite Savonkatu 5 74100 Iisalmi	8. Omistaja ja omistajan osoite Iisalmen kaupunki Pohjolankatu 14, 74100 Iisalmi
9. RAKENNUKSEN KUVAUS		
Rakennus n:o 1.		
Nyk. käyttö	paloasema	
Alkup. käyttö	vesitorni/paloasema	
Rak.aika	1932	
Suunnittelija	arkkitehti Bertel Strömmer	
Kerros-luku	1	
Perusta	lohkotut kivet	
Runko	tiili	
Kattomuoto	tasakatto	
Kate		
Vuoraus	punatiili	
Ulkovärit	punatiili	
Kunto	hyvä	
Erityispiirteet	osa nykyistä LUMA-keskusta (inventointikortin numero 408)	
10. RAKENNUSHISTORIA		
Kaupungin vapaaehtoinen palokunta WPK perustettiin 1902. 1934 voimaan tullut palolaki tehosti palosuojelua, ja kaupunkiin oli perustettava puolivakinainen palokunta. 1930-luvun kaupunkikuvaan kuului näkyvästi "Karvisen kirkko", puinen ruiskuhuone palotorneineen kirkkoaukion reunassa. Kun se kävi huonokuntoiseksi, esitettiin ajatus uuden yhdistetyn vesitorni -palotornin rakentamisesta. Paloasema torneineen valmistui 1932. Rakennuksen suunnitteli Tampereen kaupunginarkkitehti Bertel Strömmer. Hänen mukaansa "kaupungin asemakaavaneliö tulee olemaan rakennusten valmistuttua komea ja mielenkiintoinen nähtävyys, mutta kirkon ja vesitornin suunnittelu samalle neliölle tulee kohtaamaan vaikeuksia". Rakennuksen urakoi Oy Arvi Lahti Turusta. Paloaseman suunnittelu sattui hevos- ja autokauden murrosvaiheeseen: tilat vesitornin viereisessä siipiosassa suunniteltiin vielä hevosia käyttävälle palokunnalle. Siinä oli neljä hevosten lähtösijaa, talli ja heinävintti. Kun "pakkopalokunta" tuli palopaikalle hevoskyydissä, tuli WPK ajanmukaisesti 1931 hankitulla ruiskuautolla. Vähitellen paloasema muutettiin autoille sopivaksi, mutta tallit heinävintteineen säilyivät 60-luvulle saakka. Talli ja siihen liittyvät tilat muutettiin varasto- ja kalustotiloiksi 1955. Rakennusta laajennettiin 1978 rakentamalla mm. kaksi autotallia sekä huoltotiloja.		
11. LÄHIYMPÄRISTÖ		
Rakennus sijaitsee Kirkkoaukion etelälaidalla. Pohjoispuolella on Uusi kirkko sekä eteläpuolella Otava I:n ja Otava II:n puukoulut. Länsipuolella on kerrostalokortteli.		

12. SÄILYMISEDELLYTYKSET (uhkatekijät, kaavallinen tilanne, päätökset)

Sijaitsee Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY, 2009) Iisalmen kirkkoaukio ja puistoakselit -alueella.

Sijaitsee Pohjois-Savon maakuntakaava 2030:ssa (2011) kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta valtakunnallisesti/maakunnallisesti tärkeällä alueella.

Iisalmen keskustaseudun osayleiskaavassa (OYK 16, kv. hyväksytty 26.3.2007) osoitettu suojeltavaksi.

Asemakaavalla suojeltu (AK 302, kv hyväksytty 19.11.2001).

13. LUETTELOINTIPERUSTE

Vesitorni on kaupungin silhuetissa merkittävä elementti. Rakennus edustaa 1930-luvun rakennustapaa. Paloasema liittyy palo- ja pelastustoimen ja VPK:n historiaan.

14. Rakennushistoriallinen arvo

X

15. Historiallinen arvo

X

16. Maisemallinen arvo

X

17. Lähde- ja tiedollinen arvo

X

18. Elämysarvo

X

19. Käyttöarvo sekä taloudellinen arvo/merkitys

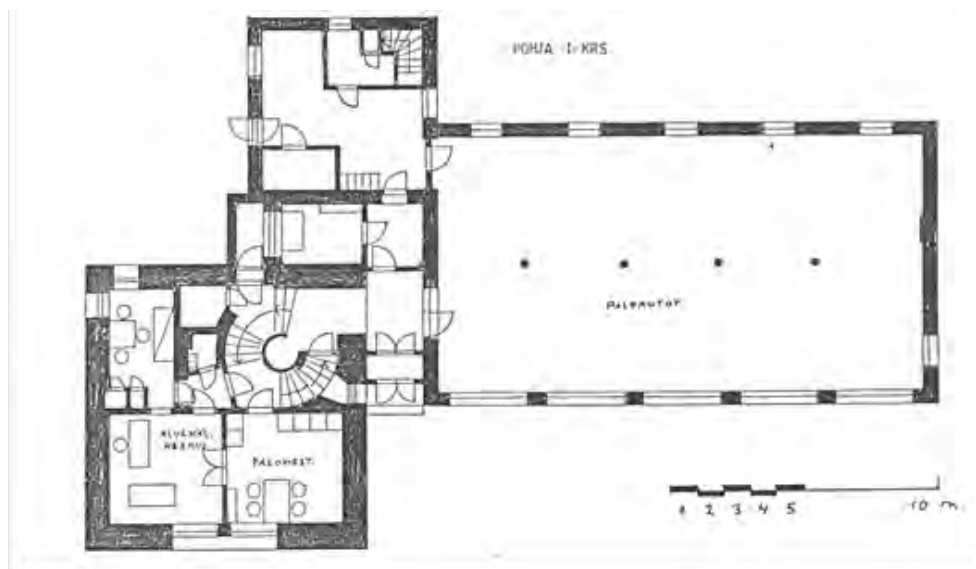
X

20. KOHTEEN MERKITTÄVYYS (arvottamisvuosi, arvo)

Modernin rakennusperinnön arvotus 2021: arvo paikallinen, suuri.

21. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

22. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

23. VALOKUVAT

24. LÄHTEET (kirjallisuus, piirustukset, asiakirjat)

Iisalmen kaupungin historia 1930–69
Iisalmen kaupungin vesi- ja viemärlaitos 1932–1982
Iisalmen kaupungin rakennuslupa-arkisto

26. SUULLISTA TIETOA ANTANEET

Rakennuspäällikkö Esa Hakala
Vesilaitospäällikkö Ilkka Kauppinen

25. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

Mirja Nuutinen 19.3.1997
Arvotus 27.10.2000 Mirja Nuutinen
Päivitys 5.8.2004 Tuija Heikkinen

2021-vuoden arvotus lisätty 21.6.2023
Kaavatiedot päivitetty 1.11.2023

SUOMEN RAKENNUSKULTTUURIN YLEISLUETTELO		MUSEOVIRASTO
KOHDEINVENTOINTILOMAKE		
1. Kunta Iisalmi	2. Kohde IISALMEN KULTTUURIKESKUS	3. Numero 299
4. Kiinteistötunnus 140-1-20-5	5. Kohdetyyppi	
6. Pysyvä rakennustunnus 100852042N	7. Osoite Kirkkopuistonkatu 9 74100 Iisalmi	8. Omistaja ja omistajan osoite Iisalmen kaupunki Pohjolankatu 14, 74100 Iisalmi
9. RAKENNUKSEN KUVAUS		
Rakennus n:o 1.		
Nyk. käyttö	kulttuurikeskus	
Alkup. käyttö	kulttuurikeskus	
Rak.aika	1989	
Suunnittelija	arkkitehti Pekka Pitkänen	
Kerrosluku	(1)+2	
Perusta	betoni	
Runko		
Kattomuoto		
Kate		
Vuoraus		
Ulkovärit	valkoinen	
Kunto	hyvä	
Erytyspiirteet	atriumtyyppinen vehreä piha	
10. RAKENNUSHISTORIA		
Toimittaja Paavo Tikkanen perusti Iisalmen pitäjään ensimmäisen lainakirjaston v.1858. Iisalmen kauppalaan kerättiin pieni kirjasto vapaaehtoisvoimin 1860-luvun puolivälissä. Kirjasto siirtyi kansakoululle 1878. Vuonna 1879 perustettiin myös "lukuyhtiö" ja alettiin pitää koululla lukutupaa, jossa sai kolmena iltana viikossa käydä lukemassa ilmaiseksi lehtiä. Tästä lähti liikkeelle kirjasto- ja lukutupatoiminta, joka sittemmin siirtyi kaupungin ylläpitämäksi. Vuonna 1911 alettiin käyttää nimitystä kansankirjasto. Välillä kansankirjasto ja lukutupa toimi ns. Raatihuoneen siipirakennuksessa ja 1920-luvulla se siirtyi Savon- ja Otavankadun kulmauksen Virastojen taloon. Vuosikymmenten kuluessa uuden kirjastotalon tarve nousi kerta toisensa jälkeen esille ja jo 1966 kaupunginvaltuustossa otettiin esille mahdollisuus yhteisen kirjasto-, teatteri- ja nuorisotalohankkeen toteuttamisesta. Uusien tilojen saaminen kirjastolle kuului 1970-luvulla oleellisena osana Iisalmen kulttuurikeskushankkeeseen. Kulttuurikeskuksen pääsuunnittelijana toimi turkulainen arkkitehti Pekka Pitkänen. Hän voitti talon suunnittelukilpailun v. 1980 ehdotuksellaan "Lastu". Rakennus valmistui v. 1989. Kulttuurikeskuksessa sijaitsevat kirjasto, kansalaisopisto, musiikkiopisto, kulttuuritoimisto, kuvataidekoulu, luontomuseo ja kahvio sekä sivistyspalvelukeskuksen toimistot. Rakennuksessa on kaksi salia: 470-paikkainen Eino Säisä –sali ja 200-paikkainen Karl Collan –sali. Talossa on Eemil Halosen pienoisseistosten pysyväisnäyttely ja paljon muuta taidetta. Vuonna 2001 kulttuurikeskuksen eteen pystytettiin kaupungin 110-vuotisjuhlavuoden kunniaksi kuvanveistäjä Anu Matilaisen suunnittelema Helvi Juvosen runoon pohjautuva Pikarijäkälä –veistos. Eteläpuolelle on 2003 rakennettu Iisäuloskäynti kahviosta, joka tekee mahdolliseksi sisäpihan osittaisen käytön ulkoterrassina.		

11. LÄHIYMPÄRISTÖ

Rakennus piha-alueineen täyttää kokonaisen korttelin ja rajautuu etelässä pääsisäänkäynnin puolelta Kirkkopuistonkatuun. Sisäänkäyntiin johtava runsain istutuksin koristeltu piha on Kirkkopuiston puistosuunnitelmassa tarkoitus liittää vielä selvemmin puistoon jatkuvaksi. Rakennuksen länsipuolella sijaitsee Kirkkoaukioon kuuluva Juhani Ahon yläaste.

12. SÄILYMISEDELLYTYKSET (uhkatekijät, kaavallinen tilanne, päätökset)

Sijaitsee Pohjois-Savon maakuntakaava 2030:ssa (2011) kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeällä alueella.

Iisalmen keskustaseudun osayleiskaavassa (OYK 16, kv. hyv. 26.3.2007) osoitettu suojeltavaksi.

13. LUETTELOINTIPERUSTE

Rakennus on kaupungin kulttuurielämän keskus ja arkkitehtuuriltaan vaikuttava ja puhtaslinjainen 1980-luvun julkisen rakentamisen edustaja.

14. Rakennushistoriallinen arvo

X

15. Historiallinen arvo

X

16. Maisemallinen arvo

X

17. Lähde- ja tiedollinen arvo

X

18. Elämysarvo

X

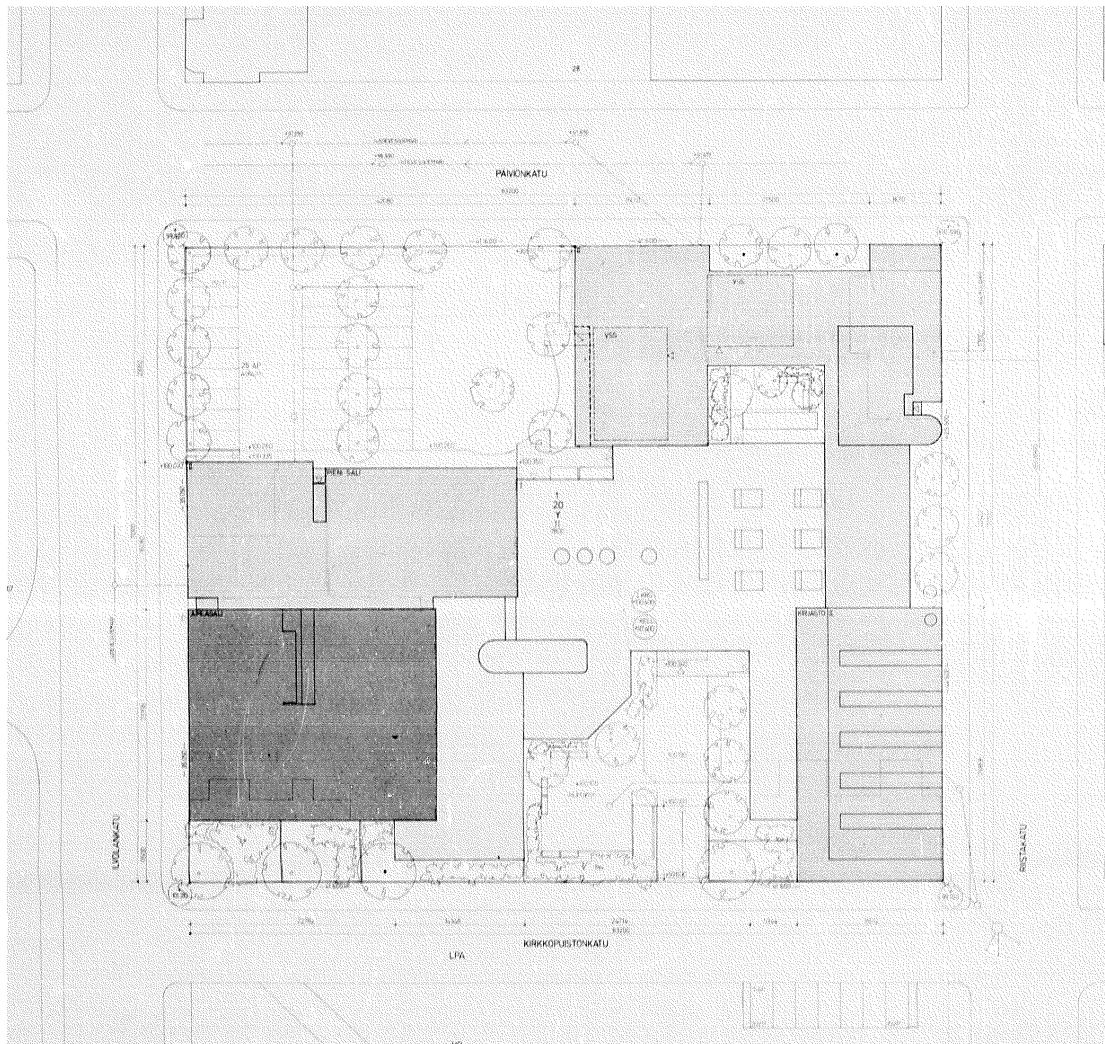
19. Käyttöarvo sekä taloudellinen arvo/merkitys

X

20. KOHTEEN MERKITTÄVYYS (arvottamisvuosi, arvo)

Modernin rakennusperinnön arvotus 2021: arvo paikallinen, suuri.

21. OTE SIJAINTIKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

22. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

23. VALOKUVAT

24. LÄHTEET (kirjallisuus, piirustukset, asiakirjat)

Isälmen kaupungin rakennuslupa-arkisto
Isälmen kaupungin historia 1930–1969

26. SUULLISTA TIETOA ANTANEET

25. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys
Tuija Heikkinen 5.8.2004

2021-vuoden arvotus lisätty 7.7.2023
Kaavatiedot päivitetty 1.11.2023

SUOMEN RAKENNUSKULTTUURIN YLEISLUETTELO		MUSEOVIRASTO
KOHDEINVENTOINTILOMAKE		
1. Kunta Iisalmi	2. Kohde LUMA-keskus	3. Numero 408
4. Kiinteistötunnus 140-1-65-2	5. Kohdetyyppi Ammatillisen oppilaitoksen rakennus	
6. Pysyvä rakennustunnus 100247944M	7. Osoite Savonkatu 5, Pohjolankatu 14, 74100 Iisalmi	8. Omistaja ja omistajan osoite Iisalmen kaupunki, Pohjolankatu 14, 74100 Iisalmi
9. RAKENNUKSEN KUVAUS		
Nykyinen käyttö	Ammatillisen oppilaitoksen rakennus	
Alkuperäinen käyttö	Ammatillisen oppilaitoksen rakennus	
Rakennusaika	2003	
Suunnittelija	arkkitehtitoimisto Pekka Laatio	
Kerrosuku	3	
Perusta	betoni	
Runko	betoni	
Kattomuoto	tasakatto	
Kate	bitumihuopa	
Vuoraus	punainen puhtaaksimuurattu tiili, valkoinen kalkkimaalattu rappaus, kirkas ja vaalea (etsattu) lasi, harmaa ristipäähakattu ja lohkopintainen graniitti, sileävalettu luonnonvärinen betoni, luonnonvärinen alumiini, harmaaksi maalattu teräs	
Ulkovärit	punainen tiili, valkoinen rappaus, harmaa graniitti, luonnonvärinen betoni, luonnonvärinen alumiini, harmaa teräs	
Kunto		
Erityispiirteet		
10. RAKENNUSHISTORIA		
Uuden paloaseman valmistuttua Vesitorni-paloaseman kiinteistö saneerattiin ja täydennysrakennettiin LUMA-keskukseksi (lukio-ammattioppilaitos) vuonna 2003. Oululainen arkkitehtitoimisto Pekka Laatio Oy suunnitteli entisen paloaseman ja vesitornin peruskorjauksen sekä laajennusosan. (lähde: numero 232 Vesitorni-paloaseman inventointikortti) Tehdyt muutokset vuonna 2016: -alakeittiön muutos-/ peruskorjaus valmistuskeittiöksi -sisäpihan ja Savonkadun puoleisen tuulikaapin sekä jäte- ja lastauskatoksen rakentaminen		
11. LÄHIYMPÄRISTÖ		
LUMA-keskus sijoittuu Kirkkoaukion etelälaidalle, Savonkadun ja Haukiniemenkadun risteykseen. Kohde kuuluu osaksi valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä RKY, <i>Iisalmen kirkkoaukio ja puistoakselit</i>. "Iisalmen Kirkkoaukion, Kirkkopuiston ja Otavan puiston muodostama akselisommitelma on historiallisesti, symbolisesti ja kaupunkikuvallisesti kaupungin ydinkeskustan merkittävin kokonaisuus. Symmetrinen ristiakselisommitelma on maamme asemakaavahistoriassa harvinainen. Arkkitehti Eino Pitkäsen suunnittelema, kirkkohallituksen päätöksellä 1.4.2003 suojeltu, 1934 valmistunut funktionalistinen Pyhän Ristin kirkko (aik. Uusikirkko) sijaitsee Otavan- ja Kirkkopuiston muodostamien näkymäakseli leikkauskohdassa keskellä Kirkkoaukiota ydinkeskustan korkeimmalla kohdalla. Mäeltä avautuu maisema kolmeen suuntaan Porovedelle. Kirkko näkyy komeasti kauas etelään näkymäakselin päätteenä. Itä-länsisuuntaisen Kirkkopuistoakselin itäisenä päätteenä on ortodoksinen Pyhän Profeetta Eliaan kirkko.		

Kirkkoaukion kolmea kulmaa rajaavat eri vuosikymmenien arkkitehtuuria edustavat koulurakennukset, luoteiskulman klassistinen lyseorakennus on arkkitehti Yrjö Sadeniemen (1932) ja koilliskulman 1950-luvun tyyppillistä koulusuunnittelua oleva rakennus arkkitehti Seppo Ruotsalaisen (1957). Lounaiskulman uuteen Luma-keskukseen (2003 arkkitehtitoimisto Pekka Laatio) on liitetty arkkitehti Bertel Strömmerin alun perin paloasema-vesitorniksi (1932) suunnittelema funktionalistinen rakennus, joka kirkon ohella on tärkeitä Iisalmen kaupungin siluettin elementteistä.”
(lähde: Museovirasto)

12. SÄILYMEDELLYTYKSET

Sijaitsee Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY, 2009) Iisalmen kirkkoaukio ja puistoakselit -alueella.

Sijaitsee Pohjois-Savon maakuntakaava 2030:ssa (2011) kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeällä alueella.

Sijaitsee Iisalmen keskustaseudun osayleiskaavassa (OYK 16, kv. hyväksytty 26.3.2007) Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön alueella.

13. LUETTELOINTIPERUSTE

Laajennuksessa on otettu huomioon vanhempi rakennuksen osa. Laajennus on onnistunut ja toteuttaa Kirkkoaukion aukiosomitelmaa.

Nuoren ikänsä johdosta ei vielä sovelletta arvotettavaksi (2021). Seurattava.

14. Rakennushistoriallinen arvo

15. Historiallinen arvo

16. Maisemallinen arvo

17. Lähde- ja tiedollinen arvo

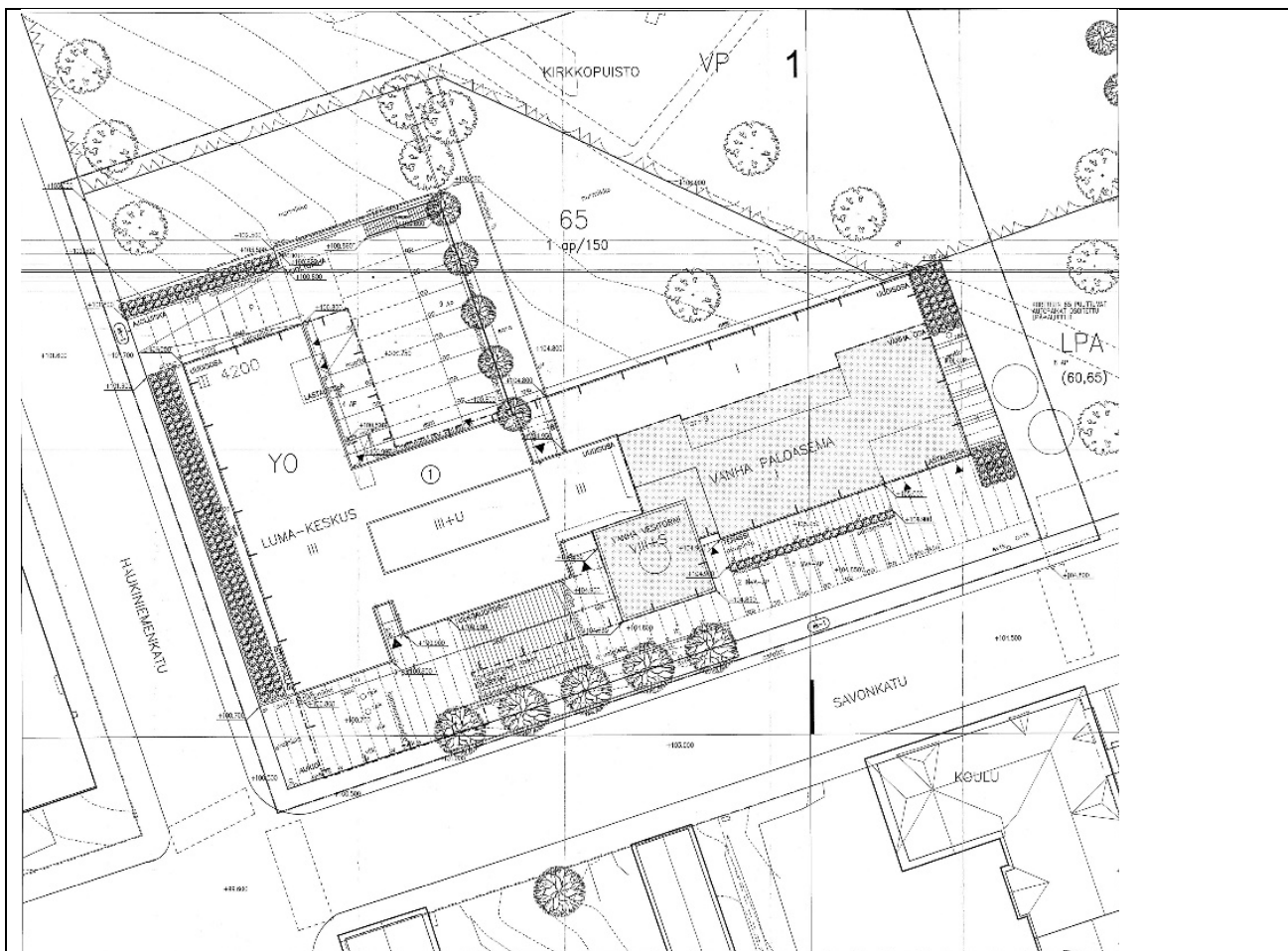
18. Elämysarvo

19. Käyttöarvo sekä taloudellinen arvo/merkitys

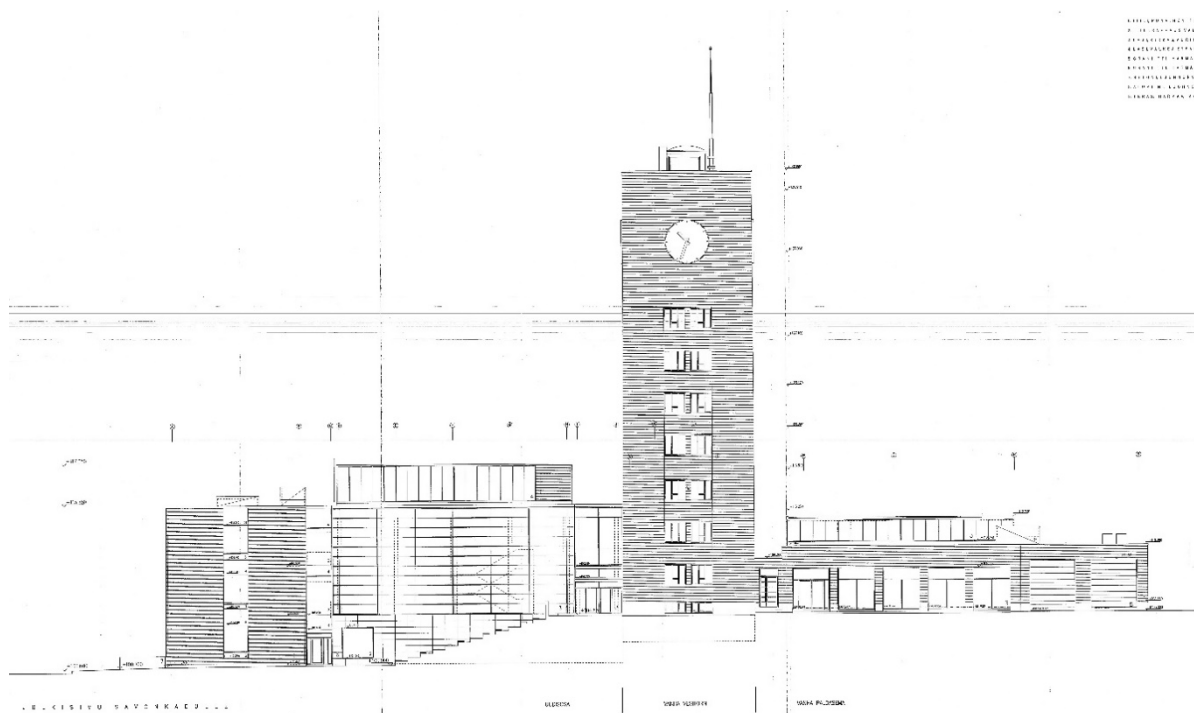
20. KOHTEEN MERKITTÄVYYS

21. SIJAINTIKARTTA TAI ASEMAPIIRROS

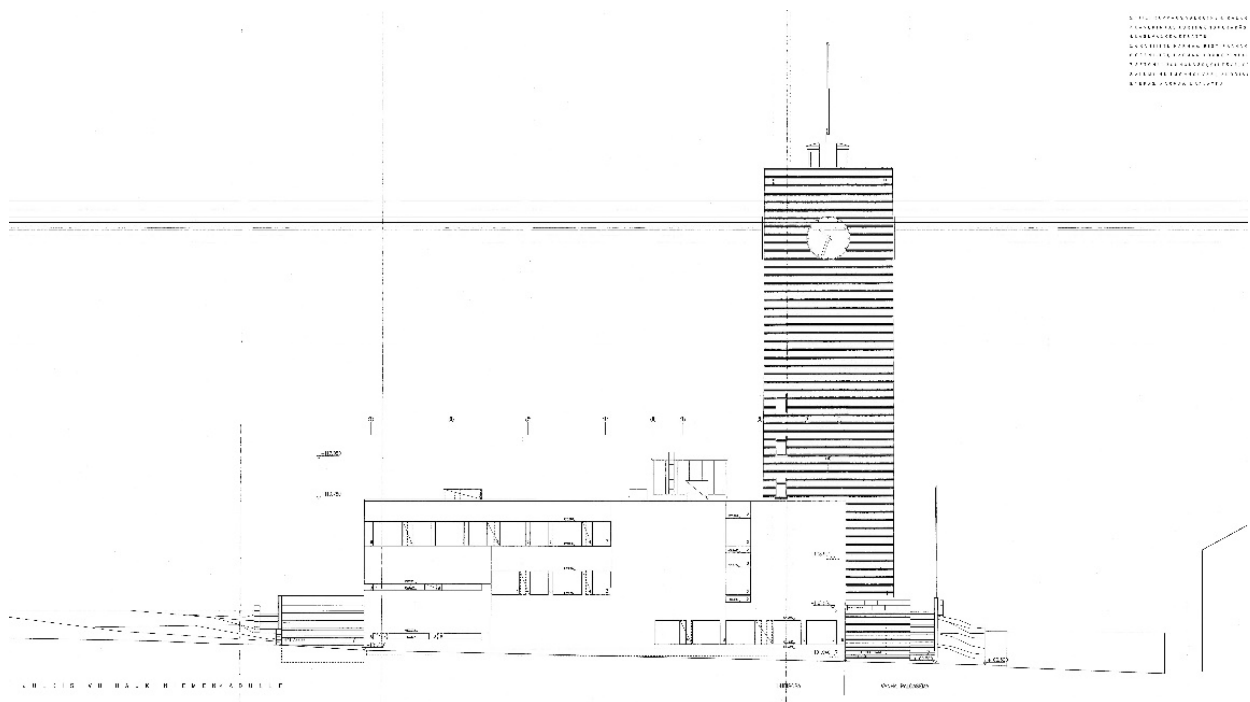

Kuva 1. LUMA-keskuksen, vanhan paloaseman ja vesitornin rakennusten muodostama kokonaisuus.

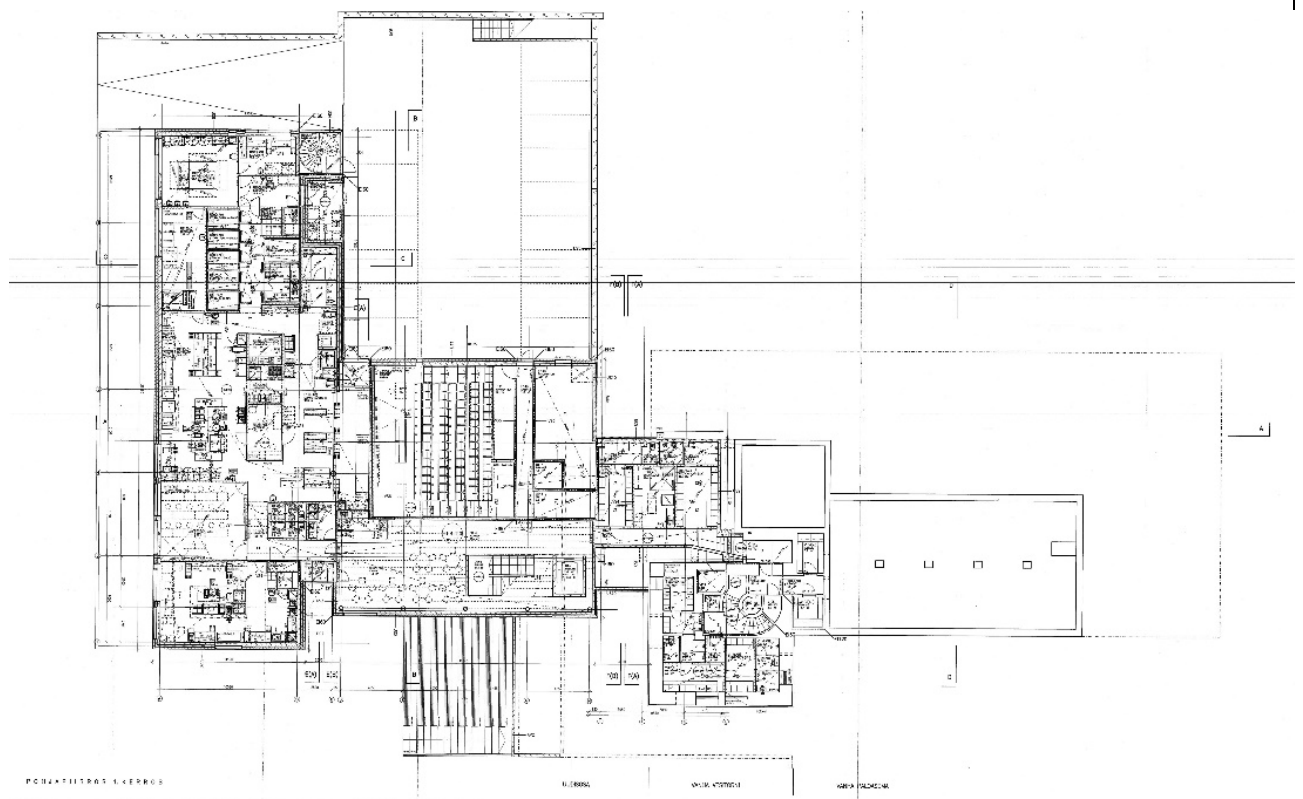

Kuva 2. Julkisivu Savonkadulle.

Kuva 3. Julkisivu Haukiniemenkadulle

22. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

Kuva 4. Pohjapiirros, 1. kerros.

23. VALOKUVAT

Kuva 8. Savonkadun ja Haukiniemenkadun kulma.

Kuva 9. Pyhän Ristin kirkon puolelta nähtynä.

24. LÄHTEET

Iisalmen kaupungin arkisto

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY, Museovirasto

232 Vesitorni-paloaseman inventointikortti

26. SUULLISTA TIETOA ANTANEET

25. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

Aino Nissinen, 19.8.2021

kaavatiedot päivitetty 1.11.2023

SUOMEN RAKENNUSKULTTUURIN YLEISLUETTELO		MUSEOVIRASTO
ALUEINVENTOINTILOMAKE		
1. Kunta Iisalmi	2. Kohde Kirkkoaukio ja puistoakselit	3. Numero 287a
4. Kylä/kaupunginosa 1. kaupunginosa	5. Omistaja	
6. ALUEEN JA ALUEELLA OLEVIENTEN RAKENNUSTEN KUVAUS JA HISTORIA Perustettavan Iisalmen kaupungin paikaksi valittiin Haukiniemi, joka oli vesistöjen risteyksessä, riittävän ylävää ja kuivaa ja jonka länsiranta oli sopiva satamaksi. Haukiniemi sijaitsi Iisalmen kirkkoherran virkatalon maalla. Maanmittari C.W. Forss suoritti maastotutkimukset ja laati asemakaavaehdotuksen 1857. Sen keskeisenä osana oli puistoakseli, jossa ristesivät pohjois-eteläsuuntainen, pääkaduksi suunniteltu Suurikatu (nykyinen Otavankatu) ja itä-länsisuuntaiset Kouluhuoneenkatu (nykyinen Päiviönkatu) ja Raatihuoneenkatu (nykyinen Savonkatu). Akselin keskipisteessä keskeisimpänä rakennuksena oli "luterilaiskirkko" suunnilleen nykyisen uuden kirkon paikalla. Asemakaava ei toteutunut, mutta se vaikutti kaupungin myöhempään asemakaavoitukseen. Kun Iisalmen kauppala oli perustettu 1860, laati maanmittari Forss 1861 Iisalmen kauppalan asemakaavan, jossa kauppalan etelärajana oli Paloisvirta ja pohjoisrajana nykyinen Savonkatu. Kauppalan maa-alan laajennuttua laati lääninagronomi Alfred Sjöström uuden asemakaavan 1877. Myös tässä kaavassa oli puistoakselisommitelma Forssin kaavan tapaan. Siinä ristesivät Hemmonkatu ja Iskonkatu sekä Kirkkokatu. Näiden risteyskohtaan jäävän puistoalueen keskipisteenä oli "luterilaiskirkko". Pääkatuna oli Kirkkokatu, jonka leveys oli 50 kyynärää. Iskon- ja Hemmonkatujen väliin jäi puistokäytävä. 1912 V. O. Lillen laatimassa Iisalmen kaupungin asemakaavassa sama akselisommitelma toistui. Nyt ristesivät Otavankatu ja Kirkkopuistonkatu, jonka keskelle jäi puistokäytävä. Akselien keskipisteessä oli puistoalue, jonka keskelle oli sijoitettu kirkko. Kirkko rakennettiin varatulle paikalleen vasta 1934. Sitä ympäröi kirkkoaukio. Kaupunginhallitus oli antanut 1930 arkkitehtien Bertel Strömmerin ja A.W. Willbergin tehtäväksi laatia alueelle asemakaava. Kirkon valmistuttua arkkitehti Eino Pitkänen laati asemakaavan edellisten hahmotelmien perusteella ja se vahvistettiin 1935. Kirkkoaukion sommitteli arkkitehti Elsi Borg 1952. Aukiota reunustavat lyseon (1932) ja yläasteen (1957) rakennukset, paloasema/vesitorni (1932), Otava I:n (1908) ja Otava II:n (1800-luku) puiset koulurakennukset, keskustan ala-aste (vanhempi osa 1940), Niskasen puiset asuinrakennukset ja seurakuntatalo (1960). Kirkkopuistossa kasvaa kahdessa rivissä koivuja ja niiden väliin jää hiekkainen kevyenliikenteen väylä. Kirkkopuistoa risteävä Otavankatu on osittain kävelykatu, jonka varrelle Kirkkoaukion eteläpuolelle on istutettu tammia. Otavankatua reunustavat kerrostalot. Puutaloja on säilynyt vain yksi Kauppakadun ja Otavankadun kulmauksessa ja muutamia Otavankadun pohjoispäässä. Puiston keskivaiheilla Pohjolankadun varrella on puinen kioskirakennus vuosisadan alkupuolelta. Kirkkopuistossa on Aimo Tukiaisen suunnittelema Juhani Ahon patsas, joka pystytettiin 1961, jolloin oli kulunut 100 vuotta Juhani Ahon syntymästä. Lisäksi puistossa ovat Kaatuneiden muistomerkki, "Myrskylintu"-muistomerkki, Kauppi-Heikin muistomerkki vuodelta 1962 sekä ortodoksisen kirkon edustalla Karjalaan jääneiden muistomerkki. Kirkkopuiston itäpäättä reunustaa useita puutaloja: Karjalankatu 7 a, Nuorisotalo (entinen Suojeluskunnan talo) (1923), Weckman-Varannin talo (1925), Korolaisen talo (1925) ja Iisalmen Teatterin talo (1905). Kirkkopuiston akselin itäpäähän rakennettiin Ortodoksinen kirkko 1957. Täydennetty 2000: Kulttuurihistorialliset arvot Rakennushistoriallinen: Puistoakselisommitelma perustuu vuoden 1857 E.W. Forssin, 1877 A. Sjöströmin ja 1912 V. O. Lillen asemakaavoihin. Alueen rakennukset edustavat eri aikakausien tyylipiirteitä ja mm.		

arkkitehtien Wivi Lönnin, Bertel Strömmerin ja Eino Pitkäsen tuotantoa. Puutalot ovat lisälmen harvoja jäljellä olevia esimerkkejä 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun puutalokaupungin rakentamistavasta.

Historiallinen: Monipuolinen merkitys lisälmen historiassa. Liittyy koululaitoksen, seurakuntien, palosuojelun, yhdistystoiminnan sekä sivistystoimen historiaan.

Maisemallinen: Kaupunkikuvallisesti leimaa-antava ja keskeinen alue lisälmessä. Uusi kirkko, vesitorni ja lukio maamerkkejä, jotka luovat lisälmen silhuettia.

Täydennetty 2004:

1990-luvun loppupuolella lukion laajennuksen tultua ajankohtaiseksi päätettiin Kirkkoaukion asemakaavan muutoksesta, jolla mahdollistettiin Luma-keskuksen (lukion ja ammattiopiston laajennushanke) rakentaminen tyhjilleen jäävän paloaseman yhteyteen täydentämään aukion lounaiskulmaa.

Asemakaavan muutoksella palautettiin historiallisen aukiosommitelman periaatteet ja alueen rakennukset suojeltiin. Kaavassa edellytettiin laadittavaksi kirkkoaukiolle ja siihen liittyville puistoakseleille yksityiskohtaisempi puistosuunnitelma. Vuonna 2002 Maisema-arkkitehdit Byman & Ruokonen Oy laati lisälmen Kirkkoaukio sekä Kirkkopuistonkatu ja Otavankatu -yleissuunnitelman. Samana vuonna laati Valolaterna alueelle valaistussuunnitelman. Suunnittelijoiden tavoitteena oli voimistaa Kirkkopuiston ja kirkkoaukion sekä ristiakselin muodostaman Otavanpuiston asemaa osana ruutukaavan jäsentämää kaupunkirakennetta. Kirkkoaukion kulmilla sijaitsevien rakennusten pihat suunniteltu osaksi kokonaisuutta ja kunkin rakennuksen arkkitehtuurin hengessä. Maisemointityöt aloitettiin 2003.

Kirkkopuiston ja Otavankadun muodostama akselisommitelma on historiallisesti, symbolisesti ja kaupunkikuvallisesti lisälmen ydinkeskustan merkittävin kokonaisuus. Suomessa tällainen ristisommitelma on harvinainen.

7. ERIKSEEN LUETTELOIDUT KOHTEET

Alueelle sijoittuvat kohteet ja inventointikortin numero:

207 lisälmen Uusi kirkko (nykyinen Pyhän ristin kirkko)
209 lisälmen yhteislyseo (nykyinen lisälmen Lyseo)
210 lisälmen tyttölyseo (nykyinen Juhani Ahon koulu)
232 Vesitorni-paloasema (osa nykyistä LUMA-keskusta)
408 LUMA-keskus
221 Kirkkopuiston kiosk
202 Ortodoksinen kirkko

Kirkkoaukio ja puistoakselit -aluetta reunustavat kohteet luetteloitu inventointikortilla 287b.

8. SÄILYMISEDELLYTYKSET (uhkatekijät, kaavallinen tms. tilanne, päätökset)

Alue kuuluu valtakunnallisesti merkittävään RKY-inventointiin: lisälmen kirkkoaukio ja puistoakselit. (Valtioneuvoston päätös RKY 2009)

Pohjois-Savon maakuntakaavassa (2011) alue on osoitettu valtakunnallisesti arvokkaaksi alueeksi (MA1-v 21.002). Alueelle sijoittuvat maakunnallisesti arvokkaaksi osoitetut (R, H, M): Pyhän ristin kirkko, lukio, Juhani Ahon yläaste, Lumakeskus, Kirkkopuiston kiosk ja Ortodoksinen kirkko.

Kirkkoaukio ja puistoakselit –alue on osoitettu lisälmen Keskustaseudun osayleiskaavassa (2007) merkinnällä "Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö." ja sr-merkinnällä rakennukset: 207 lisälmen Uusi kirkko (nykyinen Pyhän ristin kirkko), 209 lisälmen yhteislyseo (nykyinen lisälmen Lyseo), 210 lisälmen tyttölyseo (nykyinen Juhani Ahon koulu), 232 Vesitorni-paloasema (osa nykyistä LUMA-keskusta), 221 Kirkkopuiston kiosk ja 202 Ortodoksinen kirkko.

Asemakaavalla (useita kaavoja voimassa) suojeltuja rakennuksia ovat

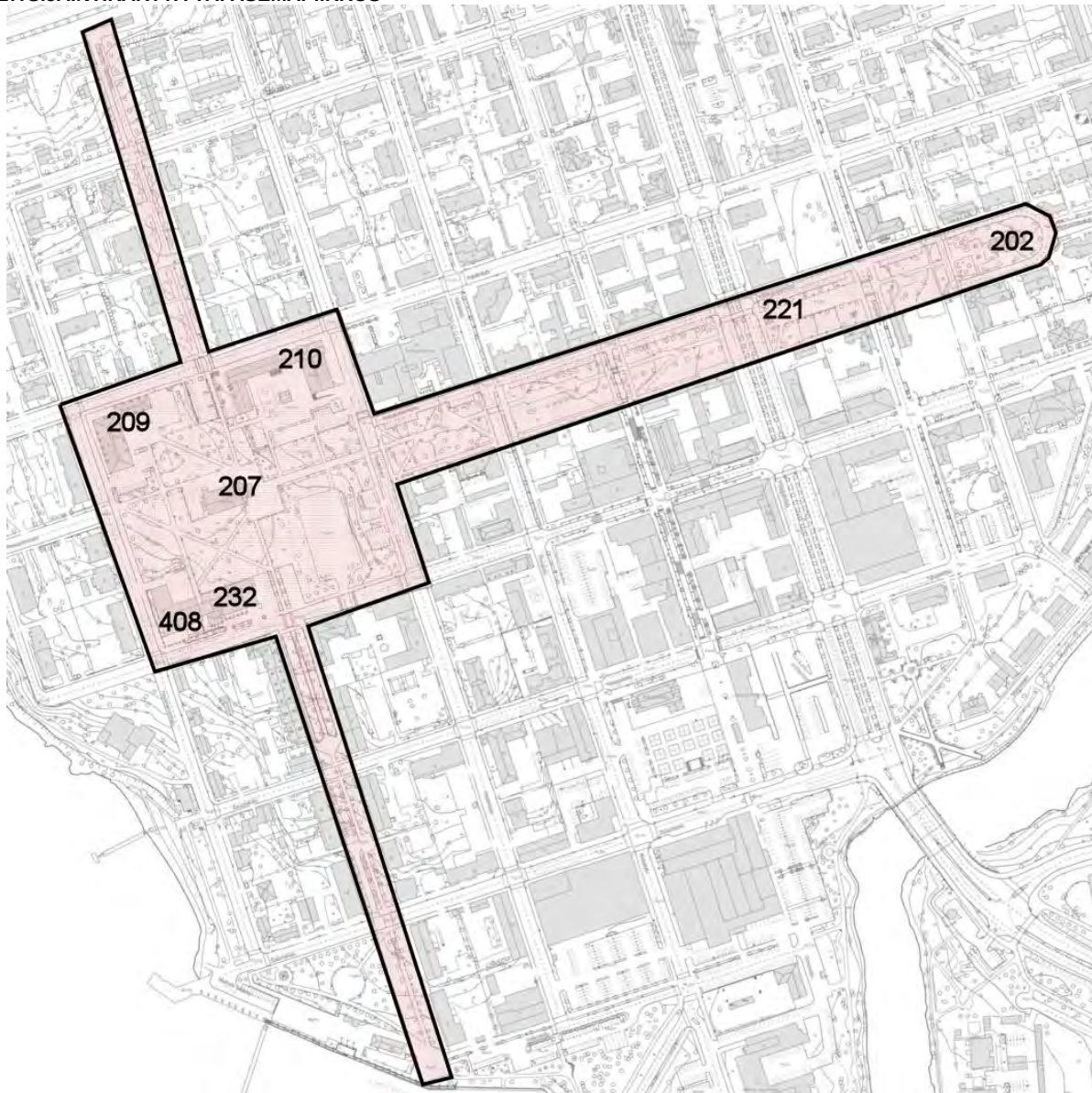
207 lisälmen Uusi kirkko (nykyinen Pyhän ristin kirkko), 209 lisälmen yhteislyseo (nykyinen lisälmen Lyseo), 210 lisälmen tyttölyseo (nykyinen Juhani Ahon koulu), 232 Vesitorni-paloasema (osa nykyistä LUMA-keskusta), 221 Kirkkopuiston kiosk ja 202 Ortodoksinen kirkko (tilanne 12/2018).

9. LUETTELOINTIPERUSTE Kirkkopuisto on kaupunkikuvallisesti leimaa-antava ja keskeinen alue lisalmenessa. Alueen rakennuksilla on monipuolinen merkitys lisalmen historiassa ja ne edustavat lisalmen keskustan rakennuskannan kerroksellisuutta. Uusi kirkko, vesitorni ja lukio ovat maamerkkejä, jotka luovat lisalmen silhuettia.	10. Rakennushistoriallinen arvo	X
	11. Historiallinen arvo	X
	12. Maisemallinen arvo	X
	13. Lähde- ja tiedollinen arvo	X
	14. Elämysarvo	X
	15. Käyttöarvo sekä taloudellinen arvo/merkitys	X

16. KOHTEEN MERKITTÄVYYS (arvottamisvuosi, arvo)

lisalmen keskustaseudun osayleiskaavatyön yhteydessä (2006), arvottamistyöryhmä esitti Kirkkopuisto ja Otavankatu -alueen valtakunnallisesti arvokkaaksi.

17. SIJAINTIKARTTA TAI ASEMAPIIRROS

Alueelle sijoittuvat kohteet ja inventointikortin numero:

207 lisalmen Uusi kirkko (nykyinen Pyhän ristin kirkko), 209 lisalmen yhteislyseo (nykyinen lisalmen Lyseo) 210 lisalmen tyttölyseo (nykyinen Juhani Ahon koulu), 232 Vesitorni-paloasema (osa nykyistä LUMA-keskusta), 408 LUMA-keskus, 221 Kirkkopuiston kioski, 202 Ortodoksinen kirkko

Kirkkoaukio ja puistoakselit -aluetta reunustavat kohteet luetteloitu inventointikortilla 287b Kirkkopuistonkatua ja Otavankatua kehystävä rakennettu ympäristö.

18. VALOKUVAT

19. LÄHTEET (kirjallisuus, piirustukset, asiakirjat) Iisalmen kauppalan ja kaupungin historia 1860-1930 Iisalmen kaupungin historia 1930-69 Iisalmen yhteislyseo 1896-1946	20. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys Mirja Nuutinen 19.3.1997 Helena Naukkarinen Arvotus 27.10.2000 Mirja Nuutinen Päivitys 5.8.2004
21. SUULLISTA TIETOA ANTANEET	Kaavatiedot päivitetty 18.12.2018

SUOMEN RAKENNUSKULTTUURIN YLEISLUETTELO		MUSEOVIRASTO
ALUEINVENTOINTILOMAKE		
1. Kunta Iisalmi	2. Kohde Kirkkopuistonkatua ja Otavankatua kehystävä rakennettu ympäristö	3. Numero 287b
4. Kylä/kaupunginosa 1. kaupunginosa	5. Omistaja	
6. ALUEEN JA ALUEELLA OLEVIEN RAKENNUSTEN KUVAUS JA HISTORIA		
Perustettavan Iisalmen kaupungin paikaksi valittiin Haukiniemi, joka oli vesistöjen risteyksessä, riittävän ylävää ja kuivaa ja jonka länsiranta oli sopiva satamaksi. Haukiniemi sijaitsi Iisalmen kirkkoherran virkatalon maalla. Maanmittari C.W. Forss suoritti maastotutkimukset ja laati asemakaavaehdotuksen 1857. Sen keskeisenä osana oli puistoakseli, jossa ristesivät pohjois-eteläsuuntainen, pääkaduksi suunniteltu Suurikatu (nykyinen Otavankatu) ja itä-länsisuuntaiset Kouluhuoneenkatu (nykyinen Päiviönkatu) ja Raatihuoneenkatu (nykyinen Savonkatu). Akselin keskipisteessä keskeisimpänä rakennuksena oli "luterilaiskirkko" suunnilleen nykyisen uuden kirkon paikalla. Asemakaava ei toteutunut, mutta se vaikutti kaupungin myöhempään asemakaavoitukseen. Kun Iisalmen kauppala oli perustettu 1860, laati maanmittari Forss 1861 Iisalmen kauppalan asemakaavan, jossa kauppalan etelärajana oli Paloisvirta ja pohjoisrajana nykyinen Savonkatu. Kauppalan maa-alan laajennuttua laati lääninagronomi Alfred Sjöström uuden asemakaavan 1877. Myös tässä kaavassa oli puistoakselisommitelma Forssin kaavan tapaan. Siinä ristesivät Hemmonkatu ja Iskonkatu sekä Kirkkokatu. Näiden risteyskohtaan jäävän puistoalueen keskipisteenä oli "luterilaiskirkko". Pääkatuna oli Kirkkokatu, jonka leveys oli 50 kyynärää. Iskon- ja Hemmonkatujen väliin jäi puistokäytävä. 1912 V. O. Lillen laatimassa Iisalmen kaupungin asemakaavassa sama akselisommitelma toistui. Nyt ristesivät Otavankatu ja Kirkkopuistonkatu, jonka keskelle jäi puistokäytävä. Akselin keskipisteessä oli puistoalue, jonka keskelle oli sijoitettu kirkko. Kirkko rakennettiin varatulle paikalleen vasta 1934. Sitä ympäröi kirkkoaukio. Kaupunginhallitus oli antanut 1930 arkkitehtien Bertel Strömmerin ja A.W. Willbergin tehtäväksi laatia alueelle asemakaava. Kirkon valmistuttua arkkitehti Eino Pitkänen laati asemakaavan edellisten hahmotelmien perusteella ja se vahvistettiin 1935. Kirkkoaukion sommitteli arkkitehti Elsi Borg 1952. Aukiota reunustavat lyseon (1932) ja yläasteen (1957) rakennukset, paloasema/vesitorni (1932), Otava I:n (1908) ja Otava II:n (1800-luku) puiset koulurakennukset, keskustan ala-aste (vanhempi osa 1940), Niskasen puiset asuinrakennukset ja seurakuntatalo (1960). Kirkkopuistossa kasvaa kahdessa rivissä koivuja ja niiden väliin jää hiekkapohjainen kevyen liikenteen tie. Puiston keskivaiheilla Pohjolankadun varrella on puinen kioskirakennus vuosisadan alkupuolelta. Kirkkopuistossa on Aimo Tukiaisen suunnittelema Juhani Ahon patsas, joka pystytettiin 1961, jolloin oli kulunut 100 vuotta Juhani Ahon syntymästä. Lisäksi puistossa ovat Kaatuneiden muistomerkki, "Myrskylintu"-muistomerkki, Kauppi-Heikin muistomerkki vuodelta 1962 sekä ortodoksisen kirkon edustalla Karjalaan jääneiden muistomerkki. Kirkkopuiston itäpäättä reunustaa useita puutaloja: Karjalankatu 7 a, Nuorisotalo (entinen Suojeluskunnan talo) (1923), Weckman-Varannin talo (1925), Korolaisen talo (1925) ja Iisalmen Teatterin talo (1905). Kirkkopuiston akselin itäpäähän rakennettiin Ortodoksinen kirkko 1957. Kirkkopuistoa risteävä Otavankatu on kävelykatu, jonka varrelle Kirkkoaukion eteläpuolelle on istutettu tammia. Otavankatua reunustavat kerrostalot. Puutaloja on säilynyt vain yksi Kauppakadun ja Otavankadun kulmauksessa ja muutamia Otavankadun pohjoispäässä. Täydennetty 2004: 1990 –luvun loppupuolella lukion laajennuksen tultua ajankohtaiseksi päätettiin Kirkkoaukion asemakaavan muutoksesta, jolla mahdollistettiin Luma-keskuksen (lukion ja ammattiopiston laajennushanke) rakentaminen tyhjilleen jäävän paloaseman yhteyteen täydentämään aukion lounaiskulmaa. Asemakaavan muutoksella palautettiin historiallisen aukiosommitelman periaatteet ja alueen rakennukset suojeltiin. Kaavassa edellytettiin laadittavaksi kirkkoaukiolle ja siihen liittyville puistoakseleille yksityiskohtaisempi puistosuunnitelma. Vuonna 2002 Maisema-arkkitehdit Byman & Ruokonen Oy laati		

Iisalmen Kirkkoaukio sekä Kirkkopuistonkatu ja Otavankatu -yleissuunnitelman. Samana vuonna laati Valolaterna alueelle valaistussuunnitelman.

Suunnittelijoiden tavoitteena oli voimistaa Kirkkopuiston ja –aukion sekä ristiakselin muodostaman Otavanpuiston asemaa osana ruutukaavan jäsentämää kaupunkirakennetta. Kirkkoaukion kulmilla sijaitsevien rakennusten pihat suunniteltu osaksi kokonaisuutta ja kunkin rakennuksen arkkitehtuurin hengessä. Maisemointityöt aloitettiin 2003.

7. ERIKSEEN LUETTELOIDUT KOHTEET

Kirkkopuistonkatua ja Otavankatua kehystävä rakennettu ympäristö -alueella sijaitsevat inventoidut kohteet:

205 Seurakuntatalo
211 Keskuskansakoulu (nykyinen Edvin Laineen koulu)
213 Otava 1
214 Otava 2
220 Karjalankatu 5 (entinen Iisalmen teatterin talo, nykyinen asuinrakennus)
224 Suojeluskunnan talo (Nuorisotalo)
231 Weckman-Varannin talo (nykyinen Montessori-päiväkoti)
254 Karjalankatu 7a (purettu 1999)
257 Kauppakatu 3b
259 Korolaisen talo
260 Kuutolankatu 7
261 Kuutolankatu 8 (purettu 2012)
266 Niskasen talot (purettu 2000)
268 Otavankatu 7
269 Otavankatu 15b (purettu 2009)
270 Otavankatu 19
271 Otavankatu 24 (purettu 2012)
299 Iisalmen kulttuurikeskus
300 Alkon talo (purettu 2007)
307 Pohjolankatu 10a
312 Makasiini
347 Satamakatu 5
348 Otavankatu 5
353 Louhenkatu 9b
358 Kirkkopuistonkatu 19

Valtakunnallisesti arvokas Kirkkoaukio ja puistoakselit -alue inventointikortilla 287a.

8. SÄILYMISEDELLYTYKSET (uhkatekijät, kaavallinen tms. tilanne, päätökset)

Pohjois-Savon maakuntakaavassa (2011) alue on maakunnallisesti arvokas. Alueelle sijoittuvat maakunnallisesti arvokkaat Edvin Laineen koulu, Otava I, Otava II, Seurakuntatalo, Kulttuurikeskus, Teatterin talo, Nuorisotalo, Kirkkopuiston päiväkot (Weckmann-Varannin talo), Ortodoksinen kirkko ja Korolaisen talo.

Keskustaseudun osayleiskaavassa (2007) alueella on suojeltaviksi osoitettu: Otava I (213), Otava II (214), Edvin Laineen koulu (211), Kulttuurikeskus (299), Nuorisotalo (224), Weckman-Varannin talo (231) ja Iisalmen teatterin talo (220).

Asemakaavalla (useita kaavoja voimassa) suojeltuja rakennuksia ovat Seurakuntatalo (205), Edvin Laineen koulu (211), Otava I (213), Otava II (214), Nuorisotalo (224), Iisalmen teatterin talo (220), Weckman-Varannin talo (231), Kauppakatu 3b (257) ja Korolaisen talo (259).
(tilanne 11/2023)

9. LUETTELOINTIPERUSTE

Kirkkopuisto on kaupunkikuvallisesti leimaa-antava ja keskeinen alue lisalnessa. Alueen rakennuksilla on monipuolinen merkitys lisalmen historiassa ja ne edustavat lisalmen keskustan rakennuskannan kerroksellisuutta. Uusi kirkko, vesitorni ja lukio ovat maamerkkejä, jotka luovat lisalmen siluettia.

10. Rakennushistoriallinen arvo

X

11. Historiallinen arvo

X

12. Maisemallinen arvo

X

13. Lähde- ja tiedollinen arvo

X

14. Elämysarvo

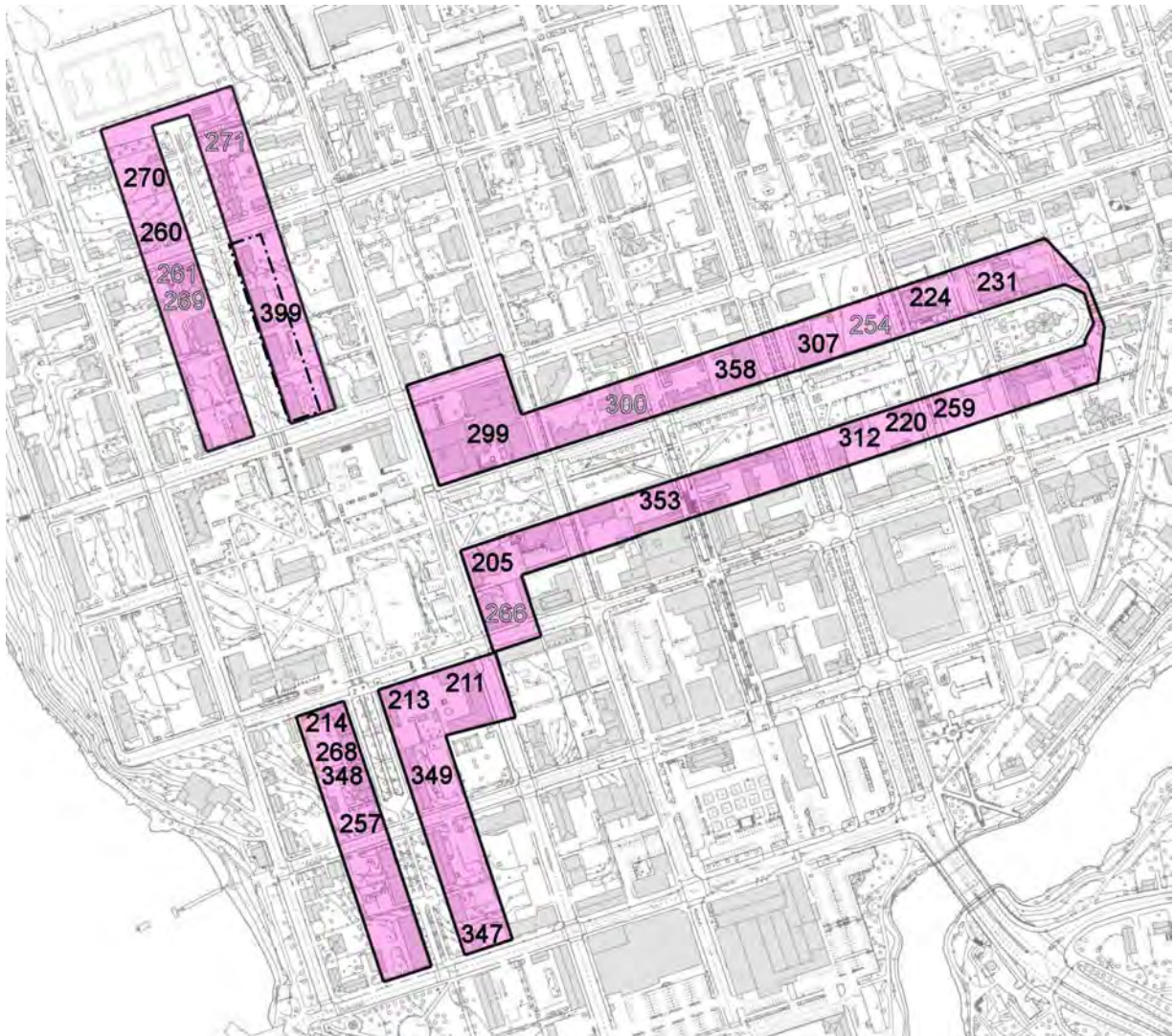
X

15. Käyttöarvo sekä taloudellinen arvo/merkitys

X

16. KOHTEEN MERKITTÄVYYS (arvottamisvuosi, arvo)

lisalmen keskustaseudun osayleiskaavatyön yhteydessä (2006) arvottamistyöryhmä esitti Kirkkopuisto ja Otavankatu -alueen valtakunnallisesti arvokkaaksi.

17. SIJAINTIKARTTA TAI ASEMAPIIRROS

18. VALOKUVAT**19. LÄHTEET**
(kirjallisuus, piirustukset, asiakirjat)

20. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys
Mirja Nuutinen 19.3.1997
Helena Naukkarinen
Arvotus 27.10.2000 Mirja Nuutinen
Päivitys 5.8.2004

21. SUULLISTA TIETOA ANTANEET

Kaavatiedot päivitetty 2.11.2023